

Osakkeenomistajan suostumus ja osakassopimuksen sitovuus – arviointia pohjoismaisten osakassopimusoppien ja erityisesti ratkaisun KKO 2020:34 valossa

1. Johdanto

Osakassopimuksia koskevia oikeuskysymyksiä on tarkasteltu 2000-luvulla ilmestyneessä pohjoismaisessa oikeuskirjallisuudessa laajasti ja monipuolisesti.¹ Aiheesta on julkaistu muun muassa kolme väitöskirjaa, joissa kaikissa huomio on kiinnittynyt osakkeenomistajien sopimusvapauden alaan ja osakassopimuksen sitovuuteen.² Eräänlainen vakioteema osakassopimuksia koskevissa tutkimuksissa on siis sopimuksen merkitys osakeyhtiöoikeudellisessa kontekstissa ja vahvana lähtökohtana tässä arvioinnissa on se, että yhtiötä koskevista asioista määrätään yhtiöjärjestyksessä eikä osakassopimuksella ole niin sanottua yhtiöoikeudellista sitovuusvaikutusta. Tästä huolimatta osakassopimuksen ehdot sitovat sopimusoikeudellisessa mielessä, mutta tietenkin vain sillä edellytyksellä, etteivät ne ole pakottavan sääntelyn vastaisia tai oikeustoimiopillisesti tehottomia.³

Esitettyä taustaa vasten tässä artikkelissa palataan pohjoismaiseen osakassopimusdoktriiniin, mutta tarkoituksena ei suinkaan ole toistaa aikaisempaa tutkimusta, vaan keskittyä ongelmaan, joka on saanut oikeuskirjallisuudessa verraten niukasti huomiota. Kysymys on siitä, *voiko osakkeenomistaja antaa osakeyhtiölaissa (624/2006, OYL) tarkoitetun suostumuksensa yhtiöoikeudellisesti sitovalla tavalla osakassopimuksessa?* Osakkeenomistajan suostumuksesta on säädetty useassa eri lainkohdassa ja sitä koskeva kaatopykälä on sijoitettu yhtiökokousta koskevaan lukuun (OYL 5:29).⁴ Tähän pykälään, samoin kuin osakkeenomistajan suostumuksen muotoon ja sitovuusedellytyksiin, palataan myöhemmin ja tässä yhteydessä riittää sen toteaminen, että lainsäätäjä on katsonut eräiden päätösten vaikuttavan niin merkittävästi osakkeenomistajan asemaan, että niiden taakse on saatava joko päätöksestä haittaa kärsivän osakkeenomistajan tai kaikkien osakkeenomistajien hyväksyntä. Kyse on siis eräänlaisesti *yhtiön sisäisestä*

¹ Ville Pönkä, Katsaus osakassopimuksia koskevaan pohjoismaiseen kirjallisuuteen, Liikejuridiikka 2/2016, s. 142–147.

² Niklas Arvidsson, Aktieägaravtal. Särskilt om besluts- och överlåtelsebindningar, Thomson Reuters 2010; Martin Christian Kruhl, Ejeraftaler. Thomson Reuters 2011 ja Ville Pönkä, Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta, Edita 2008.

³ Esimerkiksi osakassopimusehto, jonka noudattaminen olisi yhtiöoikeudellisessa mielessä mahdotonta, on katsottava pakottavan lain vastaisena mitättömäksi.

⁴ OYL 5:29:ää on tässä kutsuttu kaatopykäläksi, koska sillä on lähinnä informatiivista merkitystä. Pykälässä on näet lueteltu eri lainkohdissa mainittuja päätöksentekotilanteita, joissa päätöksentekoa edellytykseksi on asetettu osakkeenomistajan tai kaikkien osakkeenomistajien suostumus.

lupainstituutiosta, jota on noudatettava kaikissa osakeyhtiöissä⁵ ja johon osakassopimuksella pyritään usein vaikuttamaan.

Tutkimuskysymystä lähestytään siten, että ensiksi kuvataan lyhyesti osakkeenomistajan suostumusta koskevaa osakeyhtiölain sääntelyä ja sen tarkoitusta (jakso 2). Tässä yhteydessä myös avataan, mitä osakkeenomistajan suostumuksella tarkemmin ottaen tarkoitetaan ja minkälaisia edellytyksiä sen sitovuudelle tulisi asettaa. Seuraavaksi siirrytään artikkelin pääteemaan, siis siihen, onko osakassopimuksessa annettu etukäteissuostumus yhtiöoikeudellisesti sitova (jakso 3). Tämä tarkastelu on jaettu kolmeen vaiheeseen siten, että ensiksi esitellään lyhyesti pohjoismaisessa kirjallisuudessa esitettyjä tulkintasuosituksia (jakso 3.1). Tämän jälkeen refereoidaan korkeimman oikeuden toukokuussa 2020 antamaa ratkaisua KKO 2020:34, jossa se otti ensimmäistä kertaa kantaa osakassopimuksessa annetun suostumuksen yhtiöoikeudelliseen merkitykseen (jakso 3.2). Lopuksi käydään keskustelua siitä, miten korkeimman oikeuden perustelut ja lopputulema suhteutuvat pohjoismaiseen doktriiniin ja mitä ratkaisusta käytännössä seura (jakso 3.3). Artikkelin johtopäätelmät on koottu tiiviiksi yhteenvedoksi (jakso 4).

Ennen kuin siirrytään osakeyhtiölain suostumussääntelyyn, on vielä paikallaan esittää kaksi tarkentava huomiota artikkelin näkökulmasta ja metodologiasta. Ensinnäkin, vaikka kirjoituksen tulkintasuositukset koskevat Suomen oikeutta, tutkimusongelmaa käsitellään pohjoismaisessa kontekstissa, koska pohjoismainen – ja varsinkin ruotsalainen – ajattelu on vaikuttanut merkittävästi suomalaisten osakassopimusoppien kehitykseen.⁶ Toisaalta on huomattava, että kansalliset erityispiirteet ohjaavat – joskus enemmän, joskus vähemmän – osakassopimuksen oikeusvaikutusten arviointia ja tästä syystä oikeusvertailuun perustuvien tulkintojen tekemisessä on noudatettava tiettyä maltillisuutta.⁷ On myös usein esitetty, että pohjoismainen ”oikeusperhe” jakautuu itä- ja länsiosaan siten, että idässä Ruotsin ja Suomen oikeus muistuttavat monelta osin toisiaan ja vastaavasti lännessä Islannin, Norjan ja Tanskan oikeudella on distinktiivisiä

⁵ Käytännössä suostumussääntelyllä on kuitenkin merkitystä vain harvoin omistetuissa osakeyhtiöissä, koska laajan omistajapiirin yhteisöissä osakkeenomistajan suostumuksen hankkiminen on usein mahdoton tehtävä. Ks. vastaavasti *Erik Nerep*, Den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen och aktieägaravtalets gränser. Tekosessa Richard Arvidsson, Pernilla Leviner, Jane Reichel, Mauro Zamboni & Karin Åhman (toim.) Festskrift till Wiweka Warnling Conradson. Jure 2019, s. 261–270, siinä s. 263.

⁶ Esimerkkinä voidaan mainita *Carl Martin Roosin* väitöskirja ”Avtal och rösträtt” (Almqvist & Wiksell 1969), johon suomalaiset tutkijat ovat viitanneet ahkerasti. Tässä yhteydessä on myös syytä huomata, että suomalainen osakassopimuskirjallisuus on verraten nuorta, koska ennen 1990-luvun puoliväliä aihetta oli jäänyt lähes kokonaan huomiotta.

⁷ Esimerkkinä eräästä oikeusvertailijan sudenkuopasta voidaan mainita se, että Ruotsissa osakassopimuksen katsotaan usein muodostavan niin sanotun yksinkertaisen yhtiön (”enkla bolag”), jollaista Suomen oikeusjärjestelmä ei tunnista. Näin ollen sanottuun yhtiötyyppiin liittyviä ruotsalaisia tulkintoja voidaan tuskin seurata Suomessa.

yhteispiirteitä.⁸ Myös osakassopimusten kohdalla sanottu pitää jossain määrin paikkansa⁹ ja siksi tässä artikkelissa pohjoismaisen lähdeaineiston osalta huomio kiinnittyy etupäässä Ruotsiin.

Metodologian osalta on puolestaan merkillä pantavaa, että kyse on lainopillisesta tutkimuksesta, jossa oikeusvertailua käytetään lähinnä apuvälineenä havainnollistamaan suomalaisen ajattelun juuria sekä löytämään näkökohtia, jotka ovat jääneet aikaisemmin huomaamatta. Lisäksi kirjoitusta voitaneen luonnehtia tavallista syvällisemmäksi oikeustapauskomentiksi, koska varsinkin jaksossa 3 käytävä keskustelu liittyy olennaisesti edellä mainittuun prejudikaattiin. Edelleen artikkelin ote on pragmaattinen ja sen metatavoitteena on havainnollistaa osakassopimustodellisuuden ristiriitaisuutta. Tällä ristiriitaisuudella viitataan siihen, että usein osakassopimuksia kirjoittavat (juristit) ymmärtävät kyseisen sopimustyyppin oikeusvaikutukset eri tavalla kuin niistä aiheutuvia riitoja ratkaisevat tuomarit ja välimiehet.¹⁰ Artikkelissa pyritään siten osoittamaan, että osakeyhtiölain pakottavuus on otettava vakavasti eikä laki taivu sopimuksenkirjoittajan tahtoon, vaikka se monesti vaikuttaisikin toivottavalta. Sopimuskäytännöt eivät muutu säännöiksi, vaikka niitä noudatettaisiin yleisesti.

2. Osakeyhtiölain suostumussäätelystä

2.1 Yleiset lähtökohdat ja suostumussäätelyn teoreettinen tausta

OYL 1:6:n mukaan osakkeenomistajat käyttävät päätösvaltaansa yhtiökokouksessa ja päätökset tehdään annettujen äänten enemmistöllä, ellei osakeyhtiölaista tai yhtiöjärjestyksestä johdu muuta. Kuten säännöksestä ilmenee, tämä niin sanottu *enemmistöperiaate* on vain yleinen lähtökohta eli on olemassa myös sellaisia päätöksiä, joiden tekeminen edellyttää joko (1) tietyn määräenemmistön kannatusta taikka (2) osakkeenomistajan tai (3) kaikkien osakkeenomistajien suostumusta. Lisäksi OYL 1:6:ssä on todettu epäsuorasti osakeyhtiölain päätöksentekovaatimusten yhtiöjärjestysperusteisen tiukentamisen olevan mahdollista, mutta tähän teemaan ei artikkelin

⁸ Ks. mm. *Pia Letto-Vanamo & Ditlev Tamm*, Nordic Legal Mind. Teoksessa Pia Letto-Vanamo, Ditlev Tamm & Bent Ole Gram Mortensen (toim.) *Nordic Law in European Context*. Springer 2019, s. 1–19, siinä s. 5–8.

⁹ Esimerkiksi hallituksen jäsen velvollisuudesta noudattaa osakassopimusta vallitsee varsin samanlainen käsitys Suomessa ja Ruotsissa, kun taas norjalaiset ja tanskalaiset näkevät asian omalla tavallaan. Ks. mm. *Ville Pönkä*, Osakeyhtiön hallituksen velvollisuudesta noudattaa osakassopimusta, teoksessa Ville Pönkä & Daria Kozłowska-Rautiainen (toim.), *Business Law Forum* 2012. Edita 2012, s. 117–137.

¹⁰ Tämä väite perustuu erityisesti siihen, että osakassopimuksista riidellään paljon. Esimerkiksi Keskuskauppakamarin välimieslautakunnan tilastojen mukaan osakassopimus on eniten erimielisyyksiä aiheuttava sopimustyyppi ja vuonna 2019 lautakunnalle tulleista hakemuksista peräti 16 prosentissa perusteeksi ilmoitettiin osakassopimusriita. On myös tärkeää huomata, ettei kyse ole mistään tilastoanomaliasta, vaan sama ilmiö on jatkunut vuosia. Ks. <https://arbitration.fi/fi/keskuskauppakamarin-valimieslautakunta/tilastot/>.

rajausten puitteissa ole mahdollista syventyä tarkemmin. Tärkeää on kuitenkin huomata, että suostumussääntely on ”osittain pakottavaa”,¹¹ mikä tarkoittaa, että sääntöjä on mahdollista kiristää, mutta yhtiöjärjestyksessä ei voida esimerkiksi määrätä, että lain mukaan yksimielisyyttä edellyttävät asiat päätetään enemmistöperusteisesti.¹²

Osakkeenomistajan suostumuksella viitataan tässä sen henkilön hyväksyntään, jonka omistaman osakkeen tuottamia taloudellisia tai hallinnollisia oikeuksia päätös on omiaan heikentämään.¹³ Ensinnäkin OYL 5:29.1:n mukaan osakkeenomistajalta on saatava suostumus yhtiöjärjestyksen muuttamiseen, kun (a) hänen oikeuttaan yhtiön voittoon tai netto-omaisuuteen vähennetään OYL 13:9:ssä tarkoitetulla yhtiöjärjestyksen määräyksellä; (b) hänen maksuvelvollisuuttaan yhtiötä kohtaan lisätään; (c) hänen osakkeensa vapaata vaihdettavuutta rajoitetaan OYL 3:7–8:ssä tarkoitetulla lunastus- tai suostumuslausekkeella; (d) hänen osakkeeseensa perustuvaa etuoikeutta osakkeisiin rajoitetaan OYL 9:3.1:ssä tarkoitetulla tavalla; (e) hänen osakkeeseensa liitetään OYL 15:10:ssä tarkoitettu lunastusehto taikka (f) samanlajisten osakkeiden tuottamien oikeuksien keskinäistä suhdetta muutetaan ja muutos koskee hänen osakkeitaan (OYL 5:28). Lisäksi OYL 5:29.3:ssa on säädetty, ettei yhtiö saa tehdä yhdenvertaisuusperiaatteen (OYL 1:7) vastaista päätöstä ilman sen osakkeenomistajan suostumusta, jonka kustannuksella epäoikeutettua etua annetaan ja edelleen OYL 17:9.4:n mukaan jos jakautuvan yhtiön osakkeenomistaja ei jakautumisessa perustettavaan yhtiöön saa vastaanottavassa yhtiössä samaa omistusosuutta ja vastaavia oikeuksia kuin hänellä on jakautuvassa yhtiössä, päätös voidaan tehdä vain tällaisen osakkeenomistajan suostumuksella.¹⁴ Muotovaatimusten osalta OYL 5:15:ssä on puolestaan säädetty, että osakkeenomistajat voivat sivuuttaa osakeyhtiölain säännöksen ja yhtiöjärjestyksen määräyksen, jos ne osakkeenomistajat, joita asianomaisen säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättäminen koskee, antavat siihen suostumuksensa.

Edellä mainituissa päätöksentekotilanteissa ei siis edellytetä kaikkien osakkeenomistajien suostumusta, vaan ainoastaan määrätyn tai määrättyjen osakkeenomistajien hyväksyntää.

¹¹ Ks. *Sakari Helminen*, Osakeyhtiön yhtiöjärjestys. Talentum 2006, s. 60–62, joka on jakanut osakeyhtiölain pakottavat säännökset (1) täysin, (2) ehdollisesti ja (3) osittain pakottaviin säännöksiin. Tässä jaottelussa osittain pakottavilla säännöksillä tarkoitetaan sellaisia, joista voidaan poiketa tietyin edellytyksin tai tiettyyn suuntaan.

¹² Ks. vastaavasti *Manne Airaksinen, Pekka Pulkkinen & Vesa Rasinaho*, Osakeyhtiölaki II. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2018 [myöhemmin *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(II)], s. 84.

¹³ Selvyyden vuoksi todettakoon, että suostumussääntely kattaa myös hallintarekisteröidyt osakkeenomistajat. *Manne Airaksinen, Pekka Pulkkinen & Vesa Rasinaho*, Osakeyhtiölaki I. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2018 [myöhemmin *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(I)], s. 430.

¹⁴ Viimeksi mainittua tilannetta ei ole noteerattu OYL 5:29:ssä eli se ei määrittele tyhjentävästi osakkeenomistajan suostumusta edellyttäviä päätöksentekotilanteita.

Osakeyhtiölaki myös tunnistaa tilanteita, joissa päätös on tehtävä *yksimielisesti*.¹⁵ Yksimielisyyttä edellytetään, kun yhtiökokous päättää muuttaa yhtiöjärjestystä siten, että (a) oikeutta vähemmistöosinkoon rajoitetaan OYL 13:7:ssä tarkoitetulla tavalla tai (b) yhtiön oikeutta vahingonkorvaukseen kavennetaan siten kuin OYL 22:9:ssä on säädetty. Lisäksi omien osakkeiden suunnattu lunastaminen (OYL 15:6.2) ja yritysmuodon muuttaminen (OYL 19:5.1) edellyttää kaikkien osakkeenomistajien suostumusta. Tässä on kuitenkin syytä huomata, että osakeyhtiölaki on sanamuodoltaan hieman ristiriitainen, kun OYL 5:29.2:ssa puhutaan ”osakkeenomistajan suostumuksesta” ja OYL 15:6.2:ssa ja OYL 19:5.1:ssa taas ”kaikkien osakkeenomistajien suostumuksesta”.¹⁶ Mutta, kuten edellä jaksossa 1 todettiin, OYL 5:29:llä on lähinnä informatiivista merkitystä eli päätöksentekotilanteessa etusija annetaan varsinaiselle päätöksentekosäännökselle. Edelleen osakkeenomistajat voivat yksimielisinä päättää muun muassa yhtiökokoukselle kuuluvasta asiasta pitämättä yhtiökokousta (OYL 5:1.2), hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvasta asiasta yksittäistapauksessa (OYL 5:2.2) sekä asiasta, jota ei ole mainittu yhtiökokouskutsussa (OYL 5:15).

Oikeuskirjallisuudessa osakkeenomistajan suostumussääntelyä on luonnehdittu ”itsestään vaikuttavaksi vähemmistösuojamekanismiksi”,¹⁷ eräänlaiseksi yhdenvertaisuusperiaatteen konkreettiseksi ilmentymäksi.¹⁸ Itsestään vaikuttavuudella viitataan siihen, ettei oikeussuojan saaminen edellytä osakkeenomistajalta erityistä aktiivisuutta eli hän ei voi kärsiä menetyksiä esimerkiksi jättäytymällä pois siitä yhtiökokouksesta, jossa hänen suostumustaan edellyttävä päätös on määrä tehdä. Toisin sanoen, mikäli osakkeenomistajaa ei syystä tai toisesta tavoiteta, yhtiökokouksen tulisi yleensä pidättäytyä päätöksenteosta.¹⁹ Osakkeenomistajan suostumuksen

¹⁵ *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(I) s. 425–426 ovat oikeassa huomauttaessaan, ettei osakkeenomistajan suostumuksen ja kaikkien osakkeenomistajien suostumuksen välinen erottelu ilmene kovin selvästi lakitekstistä. Viime kädessä kysymys siitä, keneltä suostumus on hankittava, onkin ratkaistava tapauskohtaisesti. Ruotsissa aihetta on käsitellyt laajahkosti *Hanna Almlöf* väitöskirjassaan ”Bolagsorganens reglering och dess ändamålsenlighet – En aktiebolagsrättslig studie om ägarledda bolag” (Jure Förlag 2014), s. 246–247.

¹⁶ Edelleen on pantava merkille, että suostumus yritysmuodon muuttamiseen on saatava myös kaikilta optio-oikeuksien ja muiden osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien haltijoilta.

¹⁷ *Ville Pönkä*, Yhdenvertaisuus osakeyhtiössä. SanomaPro 2012, s. 137–138. Ks. myös *Sakari Helminen*, Osakeyhtiölaki pieniyhtiön näkökulmasta, Defensor Legis 4/2007, s. 503 – 516, siinä s. 510, joka niin ikään mieltää lupainstituution tavaksi suojata vähemmistöosakkeenomistajan asemaa suhteessa enemmistöosakkeenomistajaan.

¹⁸ Toisin sanoen yhdenvertaisuusperiaatteen nojalla päädyttäisiin monissa tilanteissa samaan lopputulokseen kuin osakeyhtiölain suostumussääntelyllä, mutta nimenomaisen säännöksen turvin osakkeenomistajan asema muodostuu varmemmaksi – ja konkreettisemmaksi. Varmuudella viitataan tässä siihen, että yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamiseen tuomioistuimessa liittyy aina merkittävää epävarmuutta. Ks. mm. *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(I) s. 424; *Arvidsson* 2010 s. 268; *Jukka Mähönen – Seppo Villa*, Osakeyhtiö III. Corporate governance. 3., uudistettu painos. Alma Talent 2019, s. 278; *Pönkä* 2012 s. 167–172 ja *Ari Savela*, Osakeyhtiölain yhdenvertaisuusperiaate. Defensor Legis 1/2010, s. 3–24, s. 5–6.

¹⁹ Eri asia on tietenkin se, että yhtiö voi myöhemmin hankkia poissaolevan osakkeenomistajan suostumuksen päätökselle. Tämä voi olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin, kun yhtiökokousta ei ole mahdollista lykätä ja on

hankkiminen on yhtiön vastuulla, mikä tarkoittaa, että jos osakkeenomistaja myöhemmin väittää, ettei hän ollut antanut hyväksyntäänsä, yhtiön on pystyttävä esittämään näyttöä väitteen paikkansa pitämättömyydestä.²⁰

Osakkeenomistaja voi antaa suostumuksensa missä muodossa hyvänsä, mutta on selvää, että yhtiön tulisi aina hankkia se todisteellisesti.²¹ Muotovapaudesta kuitenkin seuraa, että eräissä poikkeuksellisissa tapauksissa suostumus voidaan katsoa annetuksi konkludenttisesti²² ja joskus osakkeenomistajan hyväksyntä on rakennettu jopa pelkän tietoisuuden varaan²³.

Oikeuskirjallisuudessa onkin esitetty, ettei osakkeenomistajan suostumuksen muodolle tulisi asettaa liian tiukkoja vaatimuksia, koska tämä saattaisi horjuttaa yhtiön tekemien päätösten pysyvyyteen liittyvää luottamusta. Toisaalta osakkeenomistajan toiminnalle – siis konkludenttiselle hyväksymiselle – ei pidä antaa sellaista merkitystä, joka ei vastaa hänen tosiasiallista tahtoa ja tarkoitusta.²⁴ Näin ollen olisi selkeintä, jos osakeyhtiölaissa säädettäisiin, että suostumus on annettava esimerkiksi kirjallisesti tai todisteellisesti.

Vaikka nyt tarkastelun kohteena olevan lupainstituution perimmäisenä funktiona on suojata vähemmistöosakkeenomistajaa enemmistöperiaatteen haittavaikutuksilta, sen justifikaatiolla on selvä yhteys myös sopimusteoriaan. Tämän teorian mukaan osakeyhtiö voidaan hahmottaa ainakin osakkeenomistajien keskinäisten suhteiden näkökulmasta sopimuksenomaiseksi järjestelyksi, jolle lainsäätäjä on antanut tietyn muodon ja sisällön. Tällöin osakeyhtiölaki ymmärretään eräänlaisena vakiosopimuksena (tai ”perussopimuksena”), jota osakkeenomistajat voivat muokata tarpeelliseksi

selvää, että asianomainen osakkeenomistaja tulee antamaan hyväksyntänsä. Osakkeenomistajan jälkikäteissuostumusta koskevaan problematiikkaan palataan myöhemmin jaksossa 2.2.

²⁰ KKO 2020:34. Ks. myös *Almlöf* 2014 s. 249.

²¹ Ks. myös KKO 2020:34, jossa on todettu nimenomaisesti, ettei osakeyhtiölaissa tai muuallakaan lainsäädännössä säädetä siitä, miten suostumus tulee antaa. Käytännössä suostumus voidaan hankkia esimerkiksi erilliselle asiakirjalle (kuten valtakirjaan) tai se voidaan merkitä yhtiökokouksen pöytäkirjaan. *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(I) s. 420 ja *Juhani Kyläkallio, Olli Iirola & Kalle Kyläkallio*, *Osakeyhtiö I*. Edita 2015, s. 514. Osakkeenomistaja voi myös ilmoittaa suostumuksestaan sähköpostitse tai lähettämällä tekstiviestin. Yhtiökokouksessa osakkeenomistaja antaa suostumuksensa tyypillisesti äänestämällä päätöksen puolesta tai jättämällä kokonaan äänestämättä.

²² Näin mm. tapauksessa KKO 1984 II 148, jossa katsottiin, että osakkeenomistaja oli antanut suostumuksensa asian käsittelyyn yhtiökokouksessa, kun hän ei ollut vastustanut sitä yhtiökokouksen sisällöllisistä puutteellisuuksista huolimatta. Ks. myös *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(I) s. 420, jotka ovat huomauttaneet, että osakkeenomistajan passiivisuus yhtiökokouksessa voidaan tulkita suostumukseksi. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on esitetty – ja aivan oikein –, ettei osakkeenomistajan passiivisuutta yhtiökokouksen ulkopuolella pitäisi rinnastaa konkludenttiseen suostumukseen. *Almlöf* 2014 s. 248.

²³ Näin muun muassa tapauksessa UFR 1985 s. 183, jossa Tanskan korkein oikeus katsoi kantajan antaneen suostumuksensa yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamiselle, koska hän oli hankkiessaan yhtiön osakkeita ollut tietoinen sen rajoitetusta voitonjakopolitiikasta. Oikeuskirjallisuudessa ratkaisua on kritisoinut painokkaasti mm. *Bernhard Gomard*, *Aktieselskaber og anpartsselskaber*. 3. udgave. Jurist- og Økonomforbundet 1996, s. 256.

²⁴ *Pönkä* 2012 s. 309.

katsomallaan tavalla yhtiöjärjestyksessä.²⁵ Sopimusoikeudellisia oppeja mukaillen tämän vakiosopimuksen, samoin kuin sitä tarkentavan yhtiöjärjestyksen, muuttaminen edellyttää sopijapuolten (siis osakkeenomistajien) yksimielisyyttä, jolleivät he ole päättäneet muusta.²⁶ Kuvatus teorian heikkous piilee kuitenkin siinä, että sopimusoikeudesta poiketen, osakeyhtiöoikeudessa lähtökohtana on enemmistöperiaate, jolloin osakeyhtiölain mukainen lupainstituutio ei olekaan pääsääntö, vaan poikkeus. Käytännössä osakkeenomistajan suostumusta koskeva sääntely suhteutuu enemmistöperiaatteeseen siten, että taloudellisen tehokkuuden nimissä päätökset yhtiössä tehdään enemmistön (tai määräenemmistön) kannatuksesta ja suostumusta (tai yksimielisyyttä) edellytetään vain silloin, kun päätös vaikuttaa olennaisesti ja välittömästi osakeoikeuksiin (tai velvollisuuksiin) sekä yhdenvertaisuuteen.²⁷

2.2 Suostumuksen sitovuuden edellytykset

Osakeyhtiölain suostumussääntelyn kannalta keskeisin tulkintaongelma on se, mitä edellytyksiä suostumuksen on täytettävä, jotta sitä voitaisiin pitää yhtiöoikeudellisesti merkityksellisenä. Tämä teema nousee esille myös myöhemmin tarkasteltaessa osakassopimusliitännäisiä kysymyksiä, minkä takia tässä jaksossa aihetta käsitellään melko kursorisesti.²⁸ Edelleen on huomattava, että osakkeenomistajan suostumuksessa on pohjimmiltaan kyse *varallisuusoikeudellisesta tahdonilmaisusta*, jolloin sen sitovuusedellytykset on rakennettava – ainakin osittain – yleisten varallisuusoikeudellisten oppien varaan.²⁹ Tässä osakeyhtiölaista (ja sen esitöistä) on vain niukasti apua, koska esimerkiksi siitä, milloin, missä muodossa ja kenelle suostumus on annettava sekä kuka on kelpoinen sen antamaan, ei ole tarkempia säännöksiä.

(1) Ensinnäkin suostumuksen voi antaa vain osakkeenomistaja tai hänen edustajansa.³⁰ Sen sijaan sellainen henkilö, jonka asema osakkeenomistajana on lakannut, ei voi enää antaa suostumustaan

²⁵ Ks. mm. *Jukka Mähönen & Seppo Villa*, *Osakeyhtiö I – Yleiset opit*. 3., uudistettu painos. Alma Talent 2015, s. 115–116 ja 132.

²⁶ *Ville Pönkä*, Yhtiökokouksen päätöksen pätemättömydestä, mitättömydestä ja olemattomuudesta, *Defensor Legis* 4/2013, s. 478–498, siinä s. 487.

²⁷ Tässäkin on tosin huomattava, ettei suunnattu osakeanti (OYL 9:4.2) tai suunnattu omien osakkeiden hankkiminen (OYL 15:6.1) edellytä osakkeenomistajan suostumusta, mikä kuvastaa sitä, että lupainstituutio kytkeytyy vain kaikista vakavimpiin yhdenvertaisuuspoikkeamiin. Käytännössä osakeyhtiölain päätöksentekosäännöissä on siis kyse kompromissista, jossa on pyritty ottamaan huomioon yhtäältä yhtiön (ml. enemmistöosakkeenomistajan) etu ja toisaalta vähemmistöosakkeenomistajan oikeussuojan tarve.

²⁸ Seuraavissa kappaleissa ei arvioida suostumuksen muotoa, koska aihetta sivuttiin edellä jaksossa 2.1.

²⁹ Ks. vastaavasti *Almlöf* 2014 s. 244.

³⁰ Sen sijaan äänivallattomien osakkeiden osalta oikeustila on epävarma. OYL 3:3:ssä ei näet oteta suoraan kantaa siihen, mikä on tällaisten osakkeiden omistajien asema osakkeenomistajan suostumusta edellyttävissä päätöksentekotilanteissa. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin asetettu sille kannalle, ettei äänivallattomien osakkeiden

päätökselle, joka oli tehty hänen osakkeenomistaja-aikanaan.³¹ Yhtiöoikeudellisessa mielessä osakkeenomistaja ei voi myöskään luopua suostumuksenanto-oikeudestaan tai siirtää sitä peruuttamattomasti toiselle. Tämä johtuu niin sanotusta *erottamiskiellosta* (”splittingsförbud”), jonka mukaan osakkeen tuottamien oikeuksien (mukaan lukien hallinnoimisoikeuksien) erottaminen osakkeesta ei ole yhtiöoikeudellisesti mahdollista.³² Käytännössä suostumus annetaan usein yhtiökokouksessa, mutta etukäteishyväksyntä voidaan viestittää myös esimerkiksi yhtiön johdolle.³³ Tällöin suostumuksen vastaanottajan on huolehdittava siitä, että tahdonilmaisun sisältö pystytään myöhemmin varmentamaan.

(2) Toiseksi osakkeenomistajan suostumus on sitova vain, jos sen antajalla on ollut oikeat ja riittävät tiedot siitä päätöksestä tai muusta toimenpiteestä, jota suostumus koskee. Toisin sanoen puutteellisten tai virheellisten tietojen valossa annettu tahdonilmaisu ei sido antajaansa.³⁴ Selvyyden vuoksi myös todettakoon, ettei osakkeenomistajalla ole selonottovelvollisuutta asiassa, vaan yhtiön on oma-aloitteisesti huolehdittava suostumuksenantajan riittävästä tiedottamisesta. Toisaalta se, miten ja keneltä asianomainen henkilö on saanut tietonsa, ei ole ratkaisevaa, vaan olennaista on se, että hänellä on ollut oikea käsitys päätösesityksen taustoista ja sisällöstä. Onhan esimerkiksi mahdollista, että tietolähteenä on toiminut toinen osakkeenomistaja, ei yhtiö. Yleensä tiedonanto kuitenkin tapahtuu yhtiökokouksen kutsuvaiheessa ja mikäli osakkeenomistaja osallistuu tilaisuuteen, voidaan tiedonantovelvollisuus täyttää – tai ainakin tiedoissa olevia puutteita täydentää – myös tällöin.³⁵

Puhuttaessa oikeista ja riittävistä tiedoista on painotettava, ettei yhtiön tarvitse avata osakkeenomistajalle, mitä päätös tarkoittaa juuri hänen kannaltaan. Riittävää on siis se, että yhtiö kertoo mistä se on päättämässä ja miksi, jolloin jää asianomaisen osakkeenomistajan omaksi asiaksi

omistajilla ole oikeutta ottaa osaa esimerkiksi OYL 5:29:ssä tarkoitettuun päätöksentekoon. *Mähönen & Villa* 2019 s. 168 – 169 ja *Kyläkallio, Irola & Kyläkallio* 2015 s. 514.

³¹ KKO 1989:35.

³² Ks. erottamiskiellosta *Jesse Collin*, Osake ja modernit arvopaperimarkkinat. Yhtiö- ja arvopaperimarkkinaoikeudellinen tutkimus pörssi-yhtiön osakkeen omistuksen oikeudellisen luonteen ja tiettyjen rahoitusvälineiden välisestä suhteesta. *Alma Talent* 2020, s. 241–242 ja *Ville Pönkä*, Oppi osakkeen jakamattomuudesta, *Defensor Legis* 3/2013, s. 326–337, siinä s. 330–331.

³³ KKO 2020:34.

³⁴ Vastaavasti esimerkiksi yhtiökokouksen päätös vastuuvapauden myöntämisestä yhtiön johdolle ei ole sitova, jos yhtiökokoukselle ei ole annettu ”olennaisesti oikeita ja riittäviä tietoja” korvausvelvollisuuden perusteena olevasta päätöksestä tai muusta toimenpiteestä. *TaVM* 7/2006. Hallituksen esitys uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi, s. 9.

³⁵ Käytännössä vaatimus oikeuden ja riittävien tietojen antamisesta ei ole mikään triviaaliedellytys, koska toisinaan osakkeenomistajan suostuttelu päätösesityksen taakse edellyttää taivuttelua ja kompromisseja. Tällöin houkutuksena saattaa olla harhaanjohtavan kuvan antaminen asian taustoista ja merkityksestä.

harkita, haluaako hän tukea vai vastustaa esitystä.³⁶ Tässä harkinnassa henkilö voi käyttää vapaasti osakkeenomistajan niin sanottua *itsekkyysoikeutta*, eikä suostumuksen epäämistä voida pitää oikeuden (tässä vähemmistövallan) väärinkäyttönä, vaikka päätökselle olisikin esitettävissä yhtiön (ja muiden osakkeenomistajien) edun kannalta painavia perusteita.³⁷ Lisäksi on huomattava, että tiedonannossa on aina noudatettava riittävää täsmällisyyttä, minkä aste joudutaan ratkaisemaan tapauskohtaisesti ottaen muun muassa huomioon se, mitä osakkeenomistaja jo tietää ja miten jyrkästi päätös vaikuttaa hänen asemaansa. Keskeistä on myös se, minkä laatuista päätöksestä on kyse. Jos yhtiö on esimerkiksi ryhtymässä yhdenvertaisuusperiaatteen vastaiseen toimeen, on sen yksilöitävä, millä tavalla ja miksi OYL 1:7:ää rikotaan juuri tässä tapauksessa.³⁸ Vastaavasti, jos yhtiöjärjestykseen on tarkoitus ottaa OYL 3:7:ssä tarkoitettu lunastuslauseke, on osakkeenomistajalle kerrottava, millaisia ehtoja lauseke tulee sisältämään.

(3) Kolmas suostumuksen sitovuuden edellytys on riittävä ajallinen ja asiallinen yhteys.³⁹ Tämä viittaa siihen, että vaikka osakkeenomistaja voi antaa osakeyhtiölain tarkoittaman suostumuksensa etukäteisesti – mikä onkin hyvin tavallista –, on suostumuksen sitovuus kyseenalainen, jos se annetaan ennen kuin varsinainen päätöksentekotilanne, ja erityisesti siihen liittyvät tapauskohtaiset olosuhteet, ovat todella käsillä. Sanottu koskee myös niin sanottua ”universaalisuostumusta”, siis tilannetta, jossa osakkeenomistaja hyväksyy etukäteen kaikki yhtiön päätökset.⁴⁰ Tämä tulkinta perustuu osakeyhtiölain suostumussääntelyn pakottavuuteen ja tässä yhteydessä sen voidaan ymmärtää tarkoittavan, että kerran suostumusvaatimuksia ei voida poistaa yhtiöjärjestyksen määräyksiin, ei niiden tarjoamasta suojasta pitäisi olla muutenkaan mahdollista luopua peruuttamattomasti.⁴¹

Edellä esitetty tarkoittaa, että mikäli osakkeenomistaja on etukäteen ilmoittanut hyväksyvänsä yhtiökokouksen päätöksen, on hänellä oikeus perua lupauksensa siihen asti, kunnes suostumuksen

³⁶ Joskus yhtiö kuitenkin katsoo tarkoituksenmukaiseksi avata, miten päätös on omiaan vaikuttamaan osakkeenomistajan asemaan ja näin tehdessään sen on annettava tiedot yhdenvertaisesti kaikille niille osakkeenomistajille, joiden suostumusta päätöksenteko edellyttää.

³⁷ Sen sijaan vertailukohtana mainittakoon, että yhtiön antaessa tai hankkiessa omia osakkeita suunnatusti (OYL 9:4 ja 15:6), sen intressit ohittavat yksittäisen osakkeenomistajan intressit, jos päätöksen tekemiselle on yhtiön kannalta ”painava taloudellinen syy”.

³⁸ Ks. mm. *Nerep* 2019 s. 262–263 ja *Pönkä* 2012 s. 150–153.

³⁹ *Almlöf* 2014 s. 252–255.

⁴⁰ Oikeuskirjallisuudessa Almlöf on kutsunut tällaista suostumusta ”pysyväksi suostumukseksi”. *Almlöf* 2014 s. 253. Niin älytöntä kuin se onkin, tällaisia suostumuksia annetaan toisinaan osakassopimuksissa.

⁴¹ Eri asia on tietenkin se, että osakkeenomistaja voi olla sopimusoikeudellisesti sidottu antamaansa etukäteissuostumukseen, mihin palataan tarkemmin jaksossa 3.1.

kattamassa asiassa on tehnyt ratkaisu.⁴² Osakkeenomistaja voi esimerkiksi saapua yhtiökokoukseen ja äänestää siellä päätösesitystä vastaan. Yhtä hyvin hän voi ilmoittaa etukäteissuostumuksen addressaatille (esimerkiksi muille sopijapuolille, silloin kun suostumus on annettu osakassopimuksessa), että alkuperäinen tahdonilmaisu ei ole enää voimassa. Jos osakkeenomistaja ei kuitenkaan käytä peruuttamisoikeuttaan ja jos hänen antamansa etukäteissuostumus täyttää edellä mainitut edellytykset, on asianomainen sidottu yhtiökokouksen päätökseen eikä hän voi myöhemmin moittia sitä.

Jos yhtiökokous rikkoo osakeyhtiölain suostumussääntelyä, on seurauksena päätöksen *mitättömyys* (OYL 21:2). Toisin kuin sopimusoikeudessa, osakeyhtiöoikeudessa mitättömyys on kuitenkin moitteenvaraista, ei itsestään vaikuttavaa. Tämä tarkoittaa, että osakkeenomistajan on moitittava yhtiökokouksen päätöstä, jos hän haluaa, että se julistetaan mitättömäksi.⁴³ Lisäksi on huomattava, että ilman osakkeenomistajan suostumusta tehdyn päätöksen mitättömyys korjaantuu kohtuullisen ajan kuluttua siitä, kun mitättömyyskanteen nostamiseen oikeutettu on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto mitättömyysperusteesta.⁴⁴ Tässäkin suhteessa osakeyhtiöoikeus eroaa sopimusoikeudesta, jossa mitättömyys nähdään absoluuttisesti korjaantumiskelvottomana pätemättömyytenä.⁴⁵

Edelleen suostumussääntelyn rikkomisesta johtuva mitättömyys voi korjaantua osakkeenomistajan jälkikäteishyväksynnällä esimerkiksi niin, että osakkeenomistaja ilmoittaa suostuvansa päätökseen tai ettei hän tule moittimaan sitä.⁴⁶ Tätä tulkintaa ei ole kuitenkaan hyväksytty yksimielisesti ja esimerkiksi *Juhani Kyläkallio*, *Olli Iirola* ja *Kalle Kyläkallio* ovat vastustaneet ajatusta siitä, että päätös voisi päteviytyä yhtiökokouksen jälkeen annetuin suostumuksin tilanteessa, jossa päätöstä yhtiökokouksessa ei ollut tehty ehdollisesti.⁴⁷ Myös *Manne Airaksinen*, *Pekka Pulkkinen* ja *Vesa*

⁴² KKO 2020:34.

⁴³ Kun mitättömyysseuraamus edellyttää kanteen nostamista, osakeyhtiölain lupainstituutiota ei voida mieltää täysin itsestään vaikuttavaksi vähemmistösuojamekanismiksi. Ks. jakso 2.1. Toisaalta kaupparekisteriviranomainen saattaa viran puolesta kieltäytyä yhtiöjärjestysmuutoksen rekisteröinnistä, jos se havaitsee, ettei muutokselle ollut osakeyhtiölain tarkoittamaa suostumusta. Ks. MAO 8/17. Tällaisen kieltäytymisen pitäisi olla kuitenkin mahdollista vain, jos suostumussääntelyn rikkominen on ollut ilmeistä, koska tulkinnanvaraisuuden tutkiminen tapahtuu yleisessä tuomioistuimessa, ei Patentti- ja rekisterihallituksessa. Janne Ruohonen, PRH:lla oli oikeus evätä osakeyhtiön yhtiöjärjestysmuutoksen rekisteröinti kaupparekisteriin – osakeyhtiölaissa edellytetty kaikkien osakkeenomistajien suostumus puuttui (MAO 8:17), Edilex 16.5.2017, s. 1–4, siinä s. 4.

⁴⁴ *Pönkä* 2013 s. 494.

⁴⁵ *Pönkä* 2013 s. 496. Ks. myös *Per Samuelsson*, Om klander och aktiebolagsrättslig nullitet. Teoksessa Eva Lindell-Frantz (toim.) *Festskrift till Lars Gorton*. Juristförlaget i Lund 2008, s. 212 – 235, joka on painottanut sopimus- ja osakeyhtiöoikeudellisen mitättömyyden oikeusvaikutusten yhteismitattomuutta.

⁴⁶ Myös jälkikäteishyväksyntä voitaneen antaa konkludenttisesti esimerkiksi siten, että osakkeenomistaja alkaa noudattaa sellaista yhtiökokouksen päätöstä, jolle hän ei ollut antanut hyväksyntäänsä. *Almlöf* 2014 s. 248.

⁴⁷ *Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio* 2015 s. 513–514.

Rasinaho ovat katsoneet olevan epäselvää, missä tilanteessa suostumus voidaan hankkia kokouksen jälkeen.⁴⁸ Käytännössä on kuitenkin vaikea löytää painavia syitä jälkikäteishyväksynnän epäämiselle,⁴⁹ joskin eri asia on se, ettei päätöksen täytäntöönpanoon tulisi ryhtyä ennen osakkeenomistajan suostumuksesta on saatu varmuus.

3. Voiko osakkeenomistaja antaa osakeyhtiölaissa tarkoitetun suostumuksensa yhtiöoikeudellisesti sitovalla tavalla osakassopimuksessa?

3.1 Yleiset lähtökohdat

Edellä jaksossa 2.1 todettiin, että osakeyhtiölaissa tarkoitettu osakkeenomistajan suostumus on annettavissa vapaamuotoisesti. Käytännössä se voidaan siis antaa joko kirjallisesti tai kirjallista muotoa käyttämättä eli suullisesti tai konkludenttisesti. Lisäksi esitettiin, että suostumus voidaan antaa etukäteen tai yhtiökokouksessa, minkä lisäksi osakkeenomistaja voi myöhemmin hyväksyä ilman hänen suostumustaan tehdyn päätöksen siten, että päätöstä rasittava tehottomuus korjaantuu. Tästä eteenpäin huomio kuitenkin kohdistuu ainoastaan tilanteeseen, jossa suostumus on annettu etukäteisesti osakassopimuksessa.⁵⁰ Käytännössä tällaiset äänestys sitoumukset – niin kuin osakassopimuksetkin – ovat hyvin yleisiä.

Edellä sanotusta huolimatta ei ole olemassa mitään vakiintunutta tapaa tai mallia, mitä noudattaen osakassopimuksessa sovitaan päätöksenteosta yhtiössä. Usein osakkeenomistajat sopivat määrätyissä olosuhteissa äänestävänsä ennalta päätetyllä tavalla, tekevänsä osakeyhtiölain mukaan osakkeenomistajan suostumusta edellyttävän päätöksen tai ainakin olemaan vastustamatta tällaisen päätöksen tekemistä. Lisäksi on mahdollista, että suostumusta ei ole eksplikoitu nimenomaisesti, mutta sen olemassaolo on pääteltävissä sopimuksen tulkinnan keinoin.⁵¹ Ja edelleen, osakassopimuksessa voidaan varsin tarkastikin yksilöidä se osakeyhtiölain tarkoittama päätöksentekotilanne, mitä silmällä pitäen suostumus on annettu. Osakassopimuksessa voidaan siis esimerkiksi määrätä, että sitoutumalla asianomaiseen sopimukseen, osakkeenomistaja antaa –

⁴⁸ *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(I) s. 420.

⁴⁹ Oikeuskirjallisuudessa jälkikäteishyväksynnän sitovuutta ovat puoltaneet mm. *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(II) s. 784 (vrt. *Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho* 2018(I) s. 420); *Almlöf* 2014 s. 251–255 ja *Pönkä* 2012 s. 307.

⁵⁰ Vaikka huomio kohdistuu tässä osakassopimukseen, myöhemmin esitettävät tulkinnat koskevat kaikenlaista etukäteistä sopimista suostumuksen antamisesta – mukaan lukien valtuutusta.

⁵¹ Näin mm. tapauksessa KKO 2020:34.

määrättyjen olosuhteiden vallitessa – OYL 15:6.2:ssa tarkoitetun suostumuksensa osakkeen suunnatulle lunastamiselle. Usein osakassopimukseen ei kuitenkaan oteta näin täsmällisiä suostumuslausekkeitä, eikä niitä laadittaessa ole välttämättä edes ymmärretty kiinnittää huomiota osakeyhtiölain päätöksentekovaatimuksiin.⁵²

Jos on riidatonta, että osakkeenomistaja on antanut etukäteissuostumuksensa osakassopimuksessa, joudutaan seuraavaksi ratkaisemaan, mitä tällainen tahdonilmaisu merkitsee yhtäältä *sopimusoikeudellisessa* ja toisaalta *yhtiöoikeudellisessa* mielessä. Sopimusoikeudellisesti on ilmeistä, että suostumus velvoittaa antajaansa ja sen peruuttaminen (siis osakassopimuksen yksipuolinen muuttaminen) ja sovitun vastaisesti äänestämisen tarkoittaa sopimusrikkomusta.⁵³ Sopimusrikkomuksesta puolestaan seuraa vahingonkorvausvastuu, mutta tarkoituksenmukaisempaa on toki sopia seuraamuksista nimenomaisesti.⁵⁴ Käytännössä osakassopimuksessa annetun suostumuksen peruuttamisesta tai sopimuksen vastaisesti äänestämisestä aiheutuneen vahingon suuruuden osoittaminen on näet vaikeaa ja jos muu ei auta, tuomioistuimien tai välimiesoikeus joutuu arvioimaan korvauksen kohtuuden mukaan.⁵⁵

Osakassopimukseen perustuvan etukäteissuostumuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuusvaikutuksesta ei sen sijaan voida esittää yhtä suoraviivaisia tulkintoja. Kuten edellä jaksossa 1 todettiin, aihe on jäänyt myös oikeuskirjallisuudessa vähälle huomiolle, vaikka osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuusvaikutusta on muuten tutkittu laajasti.

Suomen oikeuskirjallisuudessa osakassopimuksessa annetun suostumuksen merkitystä on tarkasteltu lähinnä OYL 5:1.2:n valossa. Säännöksen mukaan ”(o)sakkeenomistajat voivat ... yhtiökokousta pitämättä yksimielisinä päättää yhtiökokoukselle kuuluvasta asiasta”. Tätä vasten on katsottu, että osakkeenomistajat voivat osakassopimuksessa suostua siihen, että sopimuksella korvataan yhtiökokouksen päätös, jolloin sanottu suostumus saa eräänlaista välillistä yhtiöoikeudellista sitovuusvaikutusta.⁵⁶ Käytännössä tällaiset tilanteet ovat kuitenkin hyvin poikkeuksellisia, koska osakassopimus täyttää vain harvoin OYL 5:1.2:n mukaiset

⁵² Ks. esim. KKO 2014:65, jossa yhtiö oli sitoutunut kauppakirjassa hankkimaan omia osakkeitaan takaisin määrättyyn hintaan. Kauppaa tehtäessä yhtiössä ei ollut todennäköisesti otettu huomioon, että sopimusehdon noudattaminen edellyttää OYL 15:6.1:ssä tarkoitettujen omien osakkeiden suunnatun hankintapäätöksen tekemistä yhtiökokouksessa.

⁵³ Ks. mm. *Pönkä* 2008 s. 270–290.

⁵⁴ Sovittuja seuraamuksia osakassopimuksissa ovat tyypillisesti sopimussakko ja velvollisuus luopua osakkeista sovittuun (usein niiden käypää arvoa alhaisempaan) hintaan.

⁵⁵ Ks. oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17:2.

⁵⁶ Ks. mm. *Pönkä* 2008 s. 324–327 ja siellä mainittu kirjallisuus.

sisältövaatimukset.⁵⁷ Sanotun lisäksi *Ari Savela* on esittänyt osakassopimuksen sitovuutta ja oikeusvaikutuksia koskevassaan artikkelissa, että ”ainakin kaikkien omistajien sopimuksille tulisi antaa yleensä myös yhtiöoikeudellista vaikutusta”, mutta tässä yhteydessä hän ei paneudu tarkemmin osakkeenomistajan suostumusproblematiikkaan.⁵⁸

Ruotsissa sitä vastoin osakkeenomistajan etukäteissuostumuksen oikeusvaikutukset ovat herättäneet laajemmin kiinnostusta. Esimerkiksi *Niklas Arvidsson* on osakassopimuksia koskevassaan väitöskirjassaan esitellyt niin sanotun SAS-periaatteen (”principen om samtliga aktieägarens samtycke”) eri ulottuvuuksia ja katsonut sen muun muassa tarkoittavan, että osakkeenomistajat voivat disponoida osakassopimuksessa vapaasti sellaisista osakeyhtiölain kattamista asioista, jotka liittyvät heidän oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa. Jotta tällaiselle sopimiselle voitaisiin antaa yhtiöoikeudellista merkitystä, on siltä kuitenkin edellytettävä riittävää ajallista yhteyttä ja täsmällisyyttä. Näin ollen Arvidssonin mukaan esimerkiksi yhtiökokouksen päätöksentekoa koskeva ”yleissuostumus” on katsottava ehkä sopimusoikeudellisesti velvoittavaksi, mutta yhtiökokouksessa asianomaisen osakkeenomistajan on vielä hyväksyttävä esitys nimenomaisesti. Edelleen niin sanotusta osakeyhtiöoikeudellisesta erottamisperiaatteesta (”aktiebolagsrättsliga separationsprincipen”⁵⁹) johtuen osakkeenomistajat eivät voi edes yksimielisesti poiketa esimerkiksi osakeyhtiölain toimivallanjakoa koskevista säännöksistä tai säännöksistä, joilla on vaikutusta myös kolmansien (esimerkiksi velkojen) asemaan.⁶⁰

Arvidssonin havainnot tukevat tässä artikkelissa myöhemmin esitettäviä johtopäätelmiä, joskin on huomattava, ettei siinä ole kiinnitetty huomiota konkreettisiin – muun muassa osakkeenomistajan suostumusta edellyttäviin – päätöksentekotilanteisiin. Sen sijaan sääntöjä on kuvattu varsin abstraktilla tasolla, mikä on toistunut myös muissa ruotsalaisissa osakassopimusta ja SAS-periaatetta koskevissa julkaisuissa.⁶¹ Sanotun aineiston (jonka selostaminen tässä ei ole tarpeen,

⁵⁷ Tähän liittyen *Sakari Helminen* on todennut – ja aivan oikein – että ”(r)aja toisaalta kaikkien osakkeenomistajien tekemien (osakas)sopimusten ja toisaalta kaikkien osakkeenomistajien ns. kirjallisten päätösten tai muutoin koko osakaskunnan yksimielisten päätösten välillä on osakeyhtiölain säännösten valossa selkeä, mutta kovin muotosidonnainen. *Sakari Helminen*, Osakeyhtiön yhtiöjärjestys. Talentum 2006, s. 103.

⁵⁸ *Savela* DL 2010 s. 533.

⁵⁹ Erottamisperiaate ei ole pelkästään tutkijoiden käyttämä apukäsite, vaan esimerkiksi Ruotsin korkein oikeus on ratkaisussa NJA 2011 s. 429 katsonut sen muun muassa tarkoittavan, ettei osakkeenomistaja ollut voinut luopua osakassopimuksessa oikeudestaan vähemmistöosakkeiden lunastamiseen.

⁶⁰ *Arvidsson* 2010 s. 239–302 ja erityisesti s. 268–272, 277–279 sekä 281–282. Arvidssonin jälkeen SAS-periaatetta on tutkinut vielä perusteellisemmin *Almlöf* 2014 s. 243–302, mutta toisin kuin Arvidsson, *Almlöf* ei ole juuri paneutunut osakassopimusta koskeviin kysymyksiin.

⁶¹ Ks. mm. *Almlöf* 2014 s. 236–240; *Bert Lehrberg*, Aktieägaravtal och bolagsordning. Iusté 2015, s. 92–93; *Erik Nerep*, Aktiebolagsrättslig analys – Ett tvärsnitt av nyckelfrågor. Norstedts Juridik 2003, s. 344 ja 2019; *Kristina Ramberg*, Aktieägaravtal i praktiken. Norstedts Juridik 2011, s. 36; *Erik Sjöman*, Bolagsordning, aktieägaravtalet och minoriteten.

koska se mukailee edellä esitettyä) pohjalta voidaan joka tapauksessa tehdä kolme tärkeää havaintoa: (1) Ruotsissa on katsottu yleisesti, että osakkeenomistaja voi antaa osakeyhtiölaissa tarkoitetun suostumuksensa yhtiöoikeudellisesti sitovalla tavalla osakassopimuksessa. (2) Tällainen suostumus on kuitenkin merkityksellinen vain, jos sillä on riittävä ajallinen ja asiallinen yhteys käsillä olevaan päätöksentekotilanteeseen. (3) Ja edelleen, osakassopimuksen vastainen menettely yhtiökokouksessa tarkoittaa sopimusrikkomusta, mutta se ei kelpaa yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteeksi.

Ennen kuin siirrytään käsittelemään ratkaisua KKO 2020:34, on vielä syytä luoda lyhyt katsaus muiden pohjoismaiden kirjallisuuteen. Norjan ja Tanskan osalta tilanne vaikuttaisi kutakuinkin samalta kuin Suomessa eli osakassopimuksessa annetun suostumuksen yhtiöoikeudellista merkitystä ei ole juuri tutkittu. Poikkeuksen tähän tekee *Jannik Woxholthin* osakassopimuksia koskeva monografia, jossa hän on pohtinut laajahkosti SAS-periaatteen merkitystä Norjassa.⁶² Woxholthin mukaan ruotsalaiset tulkinnat eivät luonnollisesti ole sitovia Norjassa, mistä huolimatta SAS-periaate vaikuttaisi saavan samanlaisen merkityksen molemmissa maissa.⁶³ Lopulta kirjoittaja päätyykin katsomaan, että osakkeenomistajan osakassopimukseen perustuva etukäteissuostumus (samoin kuin suostumuksen etukäteinen epääminen osakassopimuksessa) on yhtiöoikeudellisesti sitova, kunhan se koskee jotakin konkreettista tilannetta. Toisin sanoen Woxholth ei pidä esimerkiksi etukäteen osakassopimuksessa annettuja yleissuostumuksia sellaisina, että päätöksenteko yhtiökokouksen voitaisiin rakentaa yksin niiden varaan.⁶⁴

Tanskan osalta oikeustila on hieman epävarma, koska aikaisemmin useat tutkijat pitivät osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta eräissä tilanteissa mahdollisena ja ratkaisevan vahvistuksen tälle antoi korkeimman oikeuden ratkaisu U 1996.1550 H.⁶⁵ Nykyään Tanskan osakeyhtiölaissa (lov om aktie- og anpartsselskaber nr. 470/2009) on kuitenkin säädetty, ettei osakassopimuksella ole vaikutusta yhtiöoikeudellisella tasolla,⁶⁶ minkä takia on epäselvää, voiko

Teoksessa Carl Svernlöv (toim.) *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*. Stockholm Centre for Commercial Law, Nummer 7 i Centrets skriftserie. Iustus Förlag 2008, s. 49–73, siinä s. 56–57; *Daniel Stattin & Carl Svernlöv*, *Introduktion till aktieägaravtal*. Norstedts Juridik 2009, s. 30–31 sekä erityisesti *Simona Tobler Westerlund*, *Avtalsfrihet inom det aktiebolagsrättsliga normkomplexet*. Teoksessa Daniel Stattin & Jenny Strandberg (toim.) *Aktieägaravtal. Ett symposium*. Iustus Förlag 2018, s. 122–150, siinä s. 129–130.

⁶² *Jannik Woxholth*, *Aksjonæravtaler*. 2. utgave. Gyldendal Juridisk 2014, s. 153–156.

⁶³ Ks. vastaavasti *Almlöf* 2014 s 226–231 ja 243, jonka mukaan SAS-periaate ymmärretään varsin samalla tavalla kaikissa pohjoismaissa.

⁶⁴ *Woxholth* 2014 s. 156.

⁶⁵ Ks. *Betænkning 1498/2008 om modernisering af selskabsrette*, s. 839.

⁶⁶ Lain 82 § kuuluu seuraavasti: ”Ejeraftaler er ikke bindende for kapitalselskabet og de beslutninger, der træffes af generalforsamlingen.”

osakkeenomistaja Tanskan oikeuden mukaan antaa etukäteissuostumuksensa osakassopimuksessa. Myös oikeuskirjallisuudessa esitetyt tulkinnat ovat tältä osin ristiriitaisia,⁶⁷ joskin eräät kirjoittajat ovat asettuneet määrätietoisesti sille kannalle, ettei osakassopimus voi vaikuttaa yhtiökokouksen päätöksentekoon.⁶⁸

3.2 Ratkaisu KKO 2020:34

3.2.1 Asian tausta

Korkein oikeus ei ole antanut juuri osakassopimuksia koskevia prejudikaatteja, mikä on hieman yllättävää ottaen huomioon, miten yleisiä niistä aiheutuvat riidat ovat.⁶⁹ Osakassopimusliitännäisiä ratkaisuja on kaikkiaan neljä ja niistäkin vain ensimmäinen ja viimeisin koskevat välittömästi kyseistä sopimustyyppiä. Ratkaisussa 1994:95 korkein oikeus katsoi, ettei pysyväksi järjestelyksi tarkoitettu osakassopimus ollut irtisanottavissa ja ratkaisu KKO 2020:34 pureutuu osakassopimuksen yhtiöoikeudelliseen sitovuusvaikutukseen. Sen sijaan ratkaisussa KKO 2008:102 ja 2013:64 on molemmissa kyse osakassopimukseen sisältyvän välityslausekkeen velvoittavuudesta. Ensimmäisessä korkein oikeus katsoi, ettei yleinen tuomioistuin ollut toimivaltainen käsittelemään vahingonkorvausvaatimusta osakassopimuksen rikkomiseen perustuvan törkeää petosta koskevan rikosasian yhteydessä ja jälkimmäisessä se linjasi, että sivullinen edunsaaja oli sidottu osakassopimuksen välityslausekkeeseen, vaikka kyseinen henkilö ei ollut liittynyt sopimukseen tai muutenkaan hyväksynyt välityslauseketta itseään sitovaksi. Edelleen osakekauppasopimusta koskeva ratkaisu KKO 2014:65 sisältää tärkeitä suuntaviivoja osakassopimuksen oikeusvaikutusten arvioinnin kannalta ja siihen palataankin myöhemmin jaksossa 3.3.

Nyt tarkastelun kohteena olevassa tapauksessa A:n työsuhde X Oy:ön oli päättynyt joulukuussa 2016. Kyseisen yhtiön osakkeenomistajat olivat solmineet vuonna 2004 osakassopimuksen, jonka osapuoli A oli ja jonka lunastuslausekkeen mukaan hänen tuli työsuhteensa päättymisen takia tarjota osakkeitaan muille osakkeenomistajille lunastettaviksi. Lisäksi osakassopimuksessa oli sovittu, että mikäli osakkeenomistajat eivät käyttäisi lunastusoikeuttaan, olisi X Oy:llä velvollisuus

⁶⁷ Ks. tulkinnoista kootusti *Kim Hørby Fredborg*, *Ejeraftaler efter selskabsloven § 82 – En intertemporal analyse*. Rettid 2011/Specialafhandling 15, s. 1–56, siinä s. 17–19.

⁶⁸ Ks. mm. *Peer Schaumburg-Müller & Erik Werlauff*, *Vedtægter og ejeraftaler – med tjeklister og paradigmer*. 3. udgave. Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2010, s. 86.

⁶⁹ Ks. alaviite 10.

lunastukseen. Lunastushinnan määräytymisen osalta osakassopimuksessa viitattiin yhtiöjärjestykseen⁷⁰ ja edelleen osakassopimus sisälsi välityslausekkeen, jonka mukaan kaikki siihen liittyvät riidat ratkaistaisiin välimiesmenettelyssä.⁷¹

A noudatti sovittua ja tarjosi osakkeitaan muille osakkeenomistajille, jotka kuitenkin kieltäytyivät lunastuksesta. Tämän jälkeen X Oy teki A:lle lunastustarjouksen hintaan 94,14 euro per osake, mistä A puolestaan kieltäytyi. X Oy katsoi A:n kieltäytymisen tarkoittavan sopimusrikkomusta ja käynnisti häntä vastaan välimiesmenettelyn vaatien, että A veloitettaisiin luopumaan osakkeistaan sovittuun hintaan sekä korvaamaan osakassopimuksen rikkomisesta aiheutuneet vahingot. Lisäksi reilut kaksi kuukautta myöhemmin X Oy:n ylimääräinen yhtiökokous päätti A:n osakkeiden suunnatusta lunastamisesta X Oy:n alkujaan tarjoamaan hintaan. Yhtiökokouksen pöytäkirjaan merkittiin todetuksi, että kaikki osakkeenomistajat olivat antaneet menettelyyn osakassopimuksessa suostumuksensa ja että edellytykset lunastamiselle olivat siten olemassa.

A ja X Oy:n toinen osakkeenomistaja B eivät osallistuneet ylimääräiseen yhtiökokoukseen eivätkä myöskään allekirjoittaneet sitä varten kerättyjä valtakirjoja, joihin sisältyneen maininnan mukaan allekirjoittaja oli antanut osakassopimuksessa (ja sitä koskevassa muutossopimuksessa) osakeyhtiölain edellyttämän suostumuksensa suunnattuun lunastamiseen. A oli myös yhtiökokousta edeltävänä päivänä ilmoittanut kirjallisesti X Oy:n hallitukselle, ettei suunnattuun lunastamiseen ollut hänen hyväksyntäänsä. A viittasi kirjeessään muun ohella osapuolten väliseen erimielisyyteen lunastushinnan laskentatavasta sekä vireillä olevaan välimiesmenettelyyn. Edelleen, koska yhtiökokous oli päättänyt suunnatusta lunastamisesta, nosti A OYL 21 luvussa tarkoitetun moitekanteen X Oy:tä vastaan, jossa hän vaati sanotun päätöksen julistamista mitättömäksi ja toissijaisesti pätemättömäksi. Pätemättömyysvaatimuksen osalta A vetosi siihen, että sivuuttamalla yhtiöjärjestyksen ja osakassopimuksen välityslausekkeen yhtiökokouksen päätös oli katsottava lain ja yhtiöjärjestyksen vastaiseksi.

3.2.2 Käräjäoikeuden ja hovioikeuden ratkaisut

⁷⁰ Yhtiöjärjestykseen ei sen sijaan ollut otettu työsuhteen päättymiseen liittyviä lunastusmääräyksiä. Siihen sisältyi kuitenkin välityslauseke.

⁷¹ Osakassopimusta oli vuonna 2015 muutettu lunastushinnan laskennan osalta, mutta muutoin sanotulla muutossopimuksella ei ollut puututtu alkuperäisen osakassopimuksen sisältöön tai sitovuuteen.

Käräjäoikeus hylkäsi A:n kanteen katsoen, että hän oli antanut osakassopimuksessa suostumuksensa osakkeiden suunnattuun lunastamiseen. Hovioikeus puolestaan julisti X Oy:n ylimääräisen yhtiökokouksen päätöksen pätemättömäksi sillä perusteella, ettei lunastamiseen ollut kaikkien osakkeenomistajien suostumusta. Tässä hovioikeus piti merkityksellisenä sitä, ettei B ollut antanut hyväksyntäänsä toisen osakkeenomistajan – siis A:n – osakkeiden lunastamiseen. Sen sijaan A:n katsottiin antaneen suostumuksensa allekirjoittamalla osakassopimuksen. Edelleen hovioikeus katsoi yhtiökokouksen päätöksen pätemättömäksi siksikin, että toimivalta osakkeiden lunastushinnan määräämiseen olisi yhtiöjärjestyksen välityslausekkeen mukaan kuulunut välimiesoikeudelle.⁷²

3.2.3 Korkeimman oikeuden ratkaisu

3.2.3.1 Perusteluiden yleinen osa – osakeyhtiölain säännökset ja osakassopimuksen merkitys

Korkein oikeus rakensi perustelunsa asiassa siten, että ensiksi se käsitteli yleisesti tapauksessa sovellettavia osakeyhtiölain säännöksiä ja osakassopimuksen merkitystä näiden säännösten valossa. Lopuksi se suhteutti yleiset huomionsa tapauskohtaisiin olosuhteisiin ratkaisten asian A:n hyväksi.

Osakeyhtiölain säännösten osalta korkein oikeus lähinnä vahvisti, että osakkeiden suunnatussa lunastamisessa osakkeenomistajalta on saatava suostumus ja että OYL 15:7:n mukaan lunastamispäätöksessä on mainittava muun ohella, keneltä osakkeita lunastetaan (kohta 3), päivä, jona osakkeet lunastetaan (kohta 4) sekä osakkeista maksettava vastike ja perusteet sen määrittämiselle (kohta 5). Lisäksi – viitaten osakeyhtiölakia koskevaan hallituksen esitykseen⁷³ – korkein oikeus vahvisti, että perustelut vastikkeen määrittämiselle ovat tärkeitä osakkeiden suunnatun hankinnan osalta, kun taas suunnatussa lunastuksessa vastikkeesta ei yksimielisyysvaatimuksen takia synny yleensä erimielisyyttä.⁷⁴

⁷² Tässä yhteydessä on pantava merkille, että käräjäoikeus ja hovioikeus – samoin kuin myöhemmin korkein oikeus – operoivat nimenomaan *pätemättömyys* käsitteellä, vaikka osakeyhtiölain suostumussääntelyn rikkomisen seuraamuksena on *mitättömyys*. Ks. edellä jakso 2.1. Tämä johtuu siitä, että OYL 21:4.1:n mukaan ”(m)oitekanteen johdosta annettavassa tuomiossa päätös voidaan kantajan vaatimuksesta julistaa *pätemättömäksi* tai sitä voidaan muuttaa” (kursivointi lisätty tässä). Näin ollen tuomioistuimen on julistettava päätös pätemättömäksi myös soveltaessaan OYL 21:2:n mukaista mitättömyysperustetta.

⁷³ HE 109/2005 Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi, s. 140.

⁷⁴ Ks. perusteluiden kohdat 11–14.

Seuraavaksi korkein oikeus tarkasteli asiaa osakassopimuksen yhtiöoikeudellisen sitovuusvaikutuksen kannalta todeten ensiksi osakkeiden suunnatun lunastamisen edellyttävän osakkeenomistajien yksimielisyyttä (myös maksettavasta vastikkeesta) ja ettei osakeyhtiölaissa säädetä suostumuksen antamisen muodosta. Lisäksi korkein oikeus katsoi yhtiöllä olevan näyttötaakka siitä, että suostumus päätöksen mukaiseen lunastamiseen on ollut olemassa.⁷⁵

Korkeimman oikeuden mukaan suostumus suunnattuun lunastamiseen voidaan antaa ennen lunastusmenettelyn käynnistymistä, esimerkiksi osakassopimuksessa, joskin arvioitaessa osakassopimuksen merkitystä tässä suhteessa on erotettava toisistaan ”yhtiöoikeudellisesti merkitsevän suostumuksen edellytykset” ja ”osakassopimuksen sopimusoikeudelliset vaikutukset sopimusosapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin”. Näiden osalta korkein oikeus totesi, että tyypillisesti osakassopimuksen vaikutukset koskevat sen sopimusoikeudellisia ulottuvuuksia ja että esimerkiksi sopimukseen perustuvalla velvollisuudella myötävaikuttaa suunnatun lunastamisen toteuttamiseen ei ole sellaisenaan yhtiöoikeudellista vaikutusta, jos sopijapuoli päättääkin menetellä sovitun vastaisesti.⁷⁶

Korkein oikeus katsoi, että mahdollisuus antaa osakassopimuksessa yhtiöoikeudellisesti merkityksellinen suostumus, on ratkaistava tapauskohtaisesti sopimuksen tulkinnan keinoin. Tässä arvioinnissa merkityksellisiä seikkoja ovat muun muassa se, kuinka yksilöidyn määräyksiin lunastusmenettelystä ja sen ehdoista, kuten yhtiön lunastamisoikeuden syntymisestä ja vastikkeen määräytymisestä, on sovittu. Tähän liittyen korkein oikeus lisäksi huomautti, että mahdollisesti useita vuosia osakassopimuksen tekemisen jälkeen toteutuvan lunastustilanteen konkreettiset olosuhteet eivät yleensä ole osakassopimusta laadittaessa osapuolten tiedossa, ja lunastamispäätöksen sisältö täsmentyykin vasta hallituksen yhtiökokoukselle tekemässä esityksessä. Tässä vaiheessa myös osakkeenomistajilla on mahdollisuus arvioida, kattaako aiemmin annettu suostumus esityksen mukaisen suunnatun lunastamisen. Ja edelleen, osakassopimuksessa annettu suostumus osakkeiden suunnattuun lunastamiseen on ”yhtiöoikeudellisesti vaikutuksellisella tavalla” peruutettavissa lunastuspäätöksen tekemiseen saakka.⁷⁷

Tätä taustaa vasten korkein oikeus vielä täsmensi, että jos osakassopimuksessa ei voida katsoa annetun riittävän yksilöityä suostumusta, ei suunnatulle lunastamiselle ole osakeyhtiölain mukaisia

⁷⁵ Ks. perusteluiden kohdat 15–16.

⁷⁶ Ks. perusteluiden kohta 17.

⁷⁷ Ks. perusteluiden kohta 18.

edellytyksiä. Sama koskee tilannetta, jossa suostumusta sinänsä pidetään yhtiöoikeudellisesti riittävänä, mutta osakkeenomistaja on ennen lunastuspäätöksen tekemistä peruuttanut sen tai muuten ilmaissut, ettei hän suostu osakkeiden suunnattuun lunastamiseen esitetyn päätöksen mukaisin ehdoin. Arvioitaessa suunnatulle lunastamiselle osakeyhtiölaissa asetettuja edellytyksiä, merkitystä ei ole sillä, katsotaanko osakassopimuksessa annetun suostumuksen epäämisen tai peruuttamisen samalla tarkoittavan esimerkiksi sopimusrikkomusta.⁷⁸

3.2.3.2 A:n suostumusta koskeva arviointi ja johtopäätelmät

Korkein oikeus katsoi, ettei A:n osakkeiden suunnattuun lunastamiseen yhtiökokouksen päättämään lunastushintaan ollut päätöstä tehtäessä A:n suostumusta. Näin ollen se julisti X Oy:n ylimääräisen yhtiökokouksen päätöksen OYL 5:29.2:n ja 15:6.2:n vastaisena pätemättömäksi. Tähän liittyen korkein oikeus myös huomautti, että vaikka osakkeenomistajan suostumuksen puuttuminen on lähtökohtaisesti yhtiökokouksen päätöksen mitättömyysperuste, ”(h)ovioikeuden katsottua kysymyksessä olleen yhtiökokouksen päätöksen moiteperuste, Korkeimmassa oikeudessa ei enää yhtiön valituksen perusteella ole arvioitavana, tulisiko päätös julistaa mitättömäksi”. Ja edelleen, koska X Oy:n ylimääräisen yhtiökokouksen päätös katsottiin A:n suostumuksen puuttumisen perusteella pätemättömäksi, asiassa ei ollut tarvetta ottaa kantaa B:n suostumuksen puuttumiseen eikä A:n toiseen moiteperusteeseen.⁷⁹

Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan sillä, etteivät X Oy:n osakkeenomistajat olleet lunastuspäätöstä tehdessään yksimielisiä ainakaan siitä, että päätöksen mukainen lunastushinta olisi määrätty osakassopimuksen mukaisesti. Korkeimman oikeuden mukaan osakkeenomistajan suostumuksen on ulotuttava koko lunastuspäätökseen, jossa on määrättävä – muun ohella – osakkeista maksettava vastike. A:n ja X Oy:n välillä oli kuitenkin lunastamispäätöstä tehtäessä vireillä välimiesmenettely, joka koski – muun ohella – lunastushintaa. Edelleen korkein oikeus kiinnitti asiassa huomiota siihen, että A oli ilmoittanut yhtiölle, ettei hän ollut antanut hyväksyntäänsä osakkeidensa suunnattuun lunastamiseen, sekä riitauttanut esitetyn lunastushinnan laskentatavan.⁸⁰

3.3 Arviointia

⁷⁸ Ks. perusteluiden kohta 19.

⁷⁹ Ks. perusteluiden kohdat 23–25.

⁸⁰ Ks. perusteluiden kohdat 20–22.

Käsillä olevaa ratkaisua lähestytään seuraavaksi kolmesta eri näkökulmasta. (1) Ensimmäiseksi tarkastellaan, mitä sääntöjä prejudikaatista on johdettavissa ja miten ne suhteutuvat pohjoismaiseen osakassopimusdoktriiniin, jota on selostettu edellä jaksossa 2.2. (2) Seuraavaksi arvioidaan lyhyesti, mihin korkein oikeus lopulta ratkaisunsa perusti ja mikä jäi harkinnassa vaille merkitystä. (3) Lopuksi pohditaan, miten ratkaisu vaikuttaa osakkeenomistajien välisten riitojen ratkaisemiseen ja osakassopimusten laadintaan tulevaisuudessa.

3.3.1 Mitä sääntöjä prejudikaatista on johdettavissa ja miten ne suhteutuvat pohjoismaiseen osakassopimusdoktriiniin?

Ensinnäkin on huomattava, ettei korkein oikeus ottanut asiassa kantaa osakassopimuksessa annetun suostumuksen sopimusoikeudellisiin vaikutuksiin, sen todetessa, että ”(s)illä, merkitseekö ... osakassopimuksessa annetun suostumuksen myöhempi epääminen tai peruuttaminen samalla esimerkiksi sopimusrikkomusta, ei ole merkitystä arvioitaessa osakkeiden suunnatulle lunastamiselle osakeyhtiölaissa asetettuja edellytyksiä”. Kyseistä linjavalintaa voidaan pitää oikeana, koska OYL 21 luvun mukaisen moitekanteen puitteissa ei ole mahdollista ratkaista osakassopimuksen sopimusoikeudelliseen sitovuuteen liittyviä kysymyksiä.⁸¹ Joka tapauksessa vahva lähtökohtana on se, että osakkeenomistajat voivat sopia varsin vapaasti osakeyhtiölain tarkoittaman suostumuksen antamisesta ja suostumuksen peruuttaminen (siis sopimuksen yksipuolinen muuttaminen), samoin kuin sovitun vastaisesti äänestäminen, tarkoittaa sopimusrikkomusta. Tästä vallitsee laaja yksimielisyys pohjoismaissa.⁸²

Osakassopimuksessa annetun suostumuksen yhtiöoikeudellisten vaikutusten osalta korkein oikeus puolestaan katsoi, että suostumus voidaan kyllä antaa etukäteisesti, mutta sillä ei ole merkitystä, jos sopijapuolet eivät menettele sovitun mukaisesti. Toisin sanoen pelkkä osakkeenomistajan suostumus ei anna yhtiölle oikeutta lunastusmenettelyn käynnistämiseen, vaan siitä on päätettävä osakeyhtiölaissa säädetyllä tavalla yhtiökokouksessa. Tässä korkein oikeus olisi voinut kenties viitata aikaisempaan ratkaisuunsa (KKO 2014:65), jossa se katsoi, ettei yhtiön hallituksen puheenjohtajan allekirjoittama sopimus, jossa yhtiö sitoutui määrättyjen edellytysten täytyessä ostamaan myymänsä omat osakkeet takaisin, ollut sitova, koska tällainen päätös on aina tehtävä

⁸¹ Selvyyden vuoksi todettakoon, ettei osakassopimuksen rikkominen kelpaa yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteeksi. Käsillä olevassa tapauksessa osakassopimuksen sopimusoikeudelliseen sitovuuteen liittyvät kysymykset olisivat kuuluneet muutenkin välimiesoikeuden ratkaistaviksi.

⁸² Ks. jakso 3.1.

yhtiökokouksessa. Toisin sanoen tässäkin tapauksessa merkityksellistä oli se, ettei sopimus ollut itsessään katsottavissa osakeyhtiölain edellyttämäksi (omien osakkeiden suunnattua hankkimista koskevaksi) päätökseksi eikä osakkeiden takaisinostovelvoite ollut näin oikeudellisesti täytöntöönpanokelpoinen.⁸³

Sanotun lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisu tarkoittaa, että mikäli yhtiökokouksessa tehdään osakkeenomistajan suostumusta edellyttävä päätös ja suostumus on annettu etukäteisesti esimerkiksi osakassopimuksessa, päätös on sitova, vaikka asianomainen osakkeenomistaja ei vahvistaisi hyväksyntäänsä saapumalla yhtiökokoukseen ja äänestämällä siellä päätösesityksen puolesta. Näin ollen osakassopimuksen voidaan katsoa saavan yhtiökokouksen päätöksenteossa eräänlaista *välillistä yhtiöoikeudellista sitovuusvaikutusta*, mutta vain, jos se täyttää määrätty sisällölliset edellytykset. Tämän osalta korkein oikeus totesi – ja aivan oikein – että ”(s)en arvioiminen, voidaanko osakassopimuksen ehtoihin sitoutumista ... pitää myös yhtiöoikeudellisesti merkityksellisenä suostumuksena, on suoritettava tapauskohtaisesti osakassopimusta tulkitsemalla”. Tässä harkinnassa huomiota on kiinnitettävä suostumuksen *täsmällisyyteen* (siis siihen, onko suostumus yksilöity riittävän selvästi) sekä sen ja päätösesityksen *ajalliseen ja asialliseen yhteyteen*. Osakassopimuksen tekemisen jälkeen toteutuvan päätöksentekotilanteen konkreettiset olosuhteet eivät näet ole sopimusta laadittaessa välttämättä tiedossa, jolloin etukäteissuostumuksen sitovuus riippuu olennaisesti siitä, miten tarkasti sanotut olosuhteet oli osattu ennakoida.

Edelleen korkein oikeus vahvisti – ja jälleen aivan oikein –, että suostumuksen peruuttaminen ”yhtiöoikeudellisesti vaikutuksellisella tavalla” on aina mahdollista päätöksen tekemiseen saakka.⁸⁴ Käänteisesti ilmaistuna tämä tarkoittaa, että mikäli etukäteissuostumus täyttää edellä mainitut edellytykset ja sitä ei ollut peruutettu ajoissa, tahdonilmaisu sitoo antajaansa, kun yhtiökokous on tehnyt sen kattamassa asiassa päätöksen.⁸⁵ Lienee myös perusteltua katsoa, että mikäli etukäteishyväksynnän olemassaolosta ei ole epäselvyyttä, mutta sen antaja väittää peruuttaneensa tahdonilmaisunsa, on hänellä näyttöä asiassa. Tällaisia epäselvyyksiä ei tietenkään aiheudu, jos osakkeenomistaja osallistuu yhtiökokoukseen ja vastustaa siellä päätöksen tekemistä.

⁸³ Ks. *Ville Pönkä*, Oikeustapauskommentti korkeimman oikeuden ratkaisusta 2014:65 – sopimuksen sitovuus yhtiöoikeudellisessa kontekstissa. *Liikejuridiikka* 1/2015, s. 193–204, siinä s. 201–204.

⁸⁴ Osakassopimuksessa voidaan toki kieltää suostumuksen peruuttaminen, mutta tällaisella kiellolla ei ole mitään yhtiöoikeudellista merkitystä.

⁸⁵ Tällöinkin osakkeenomistaja voi toki moittia yhtiökokouksen päätöstä mitättömyysperusteisesti, mutta käytännössä kanteen menestymismahdollisuudet ovat heikot.

Näyttövaikeuksilta välttyään myös tekemällä peruutus muuten todisteellisesti, esimerkiksi kirjallisesti yhtiön hallitukselle.

Ennen kuin siirrytään käsillä olevan ratkaisun tapauskohtaisiin olosuhteisiin, on vielä todettava, että vaikka korkein oikeus otti asiassa kantaa vain omien osakkeiden suunnattua lunastamista koskevan etukäteissuostumuksen sitovuuteen, tulisi edellä mainittuja sääntöjä noudattaa myös muissa osakkeenomistajan suostumusta edellyttävissä päätöksentekotilanteissa.⁸⁶ Kun nämä tilanteet vaihtelevat laadultaan ja merkitykseltään paljon, ei tässä ole kuitenkaan mahdollista arvioida, miten täsmällisyyden sekä ajallisen ja asiallisen yhteyden vaatimuksia olisi painotettava ja sovellettava niissä. On myös tärkeää huomata, että korkeimman oikeuden tulkinnat ovat sopusoinnussa pohjoismaiden oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen kanssa. Toisin sanoen ratkaisu tukee sitä, mitä tutkijat ovat esittäneet osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuusvaikutuksesta; mukaan lukien siitä, että osakkeenomistajan etukäteissuostumus voidaan, mikäli se täyttää määrätyt edellytykset, ottaa huomioon yhtiökokouksen päätöksenteossa.⁸⁷

3.3.2 Sääntöjen soveltaminen tapauskohtaisissa olosuhteissa

Tieteellisessä artikkelissa ei ole mahdollista – saati asiaankuuluvaa – ottaa kantaa siihen, arvioiko korkein oikeus asiassa näytön oikein. Se voidaan kuitenkin todeta, että kantajan (siis A:n) kannalta myönteinen lopputulema perustui ennen kaikkea suostumuksen peruutukseen ja siihen, ettei osapuolten välillä ollut yksimielisyyttä suostumuksen sisällöstä, erityisesti lunastushinnasta.

Korkein oikeus ei sen sijaan ottanut asiassa kantaa siihen, olisiko A:n etukäteishyväksyntä ollut yhtiöoikeudellisesti sitova, mikäli osakassopimus olisi sisältänyt yksiselitteisen määräyksen lunastushinnasta. Kun A oli peruuttanut suostumuksensa, tämä ei olisi kuitenkaan voinut muuttaa jutun lopputulemaa ja siksi asian spekulointi tässä on turhaa.

Toiseksi korkein oikeus ei hovioikeuden tavoin ottanut kantaa siihen, oliko B antanut osakassopimuksessa suostumuksensa toisen osakkeenomistajan osakkeiden suunnatulle lunastamiselle. Hovioikeushan katsoi, että B, joka ei ollut osallistunut A:n osakkeiden suunnattua lunastamista koskevan päätöksentekoon eikä allekirjoittanut tähän liittyvää valtakirjaa, oli hyväksynyt osakassopimuksessa lunastamisen vain tilanteessa, jossa hänen päätoiminen

⁸⁶ Ks. jakso 2.1.

⁸⁷ Ks. jakso 3.1.

työsuhteensa X Oy:ssä päättyisi. Korkeimman oikeuden tiivistelmästä ei kuitenkaan ilmene, miksi hovioikeus tulkitsi osakassopimusta näin ja sen sanamuodon perusteella myös päinvastainen päätelmä sopijapuolten tarkoituksesta vaikuttaisi mahdolliselta.

Edelleen korkein oikeus ei kyseenalaistanut sitä, oliko osakassopimuksen määräys yhtiön toissijaisesta lunastusvelvoitteesta ylipäätään tulkittavissa osakkeenomistajan suostumukseksi.⁸⁸ Tätä kai sopijapuolet olivat tarkoittaneet, mutta jos suostumukselta edellytetään edellä mainittua täsmällisyyttä, asia on kaikkea muuta kuin selvä.⁸⁹ Toisin sanoen, jotta suostumusta voitaisiin pitää yhtiöoikeudellisesti merkityksellisenä, pitäisi osakassopimuksesta käydä selvästi ilmi suostumuksenantajan tahto ja tarkoitus.

3.3.3 Mitä ratkaisusta seuraa?

Edellä jaksossa 3.3.1 esitettiin, että ratkaisu KKO 2020:34 on merkityksellinen arvioitaessa vastaisuudessa osakassopimuksessa annetun suostumuksen yhtiöoikeudellisia vaikutuksia ja siitä riippumatta, onko kyse omien osakkeiden suunnatusta lunastamisesta vai jostakin muusta osakkeenomistajan hyväksyntää edellyttävästä päätöksentekotilanteesta. Sanotusta huolimatta on muistettava, että se, voidaanko yhtiökokouksen päätös rakentaa etukäteisesti annettuun suostumuksen varaan, on ratkaistava aina tapauskohtaisesti kiinnittäen huomiota niin osakassopimuksen sanamuotoon kuin osakeyhtiölain päätöksentekoa koskeviin säännöksiin. Tapauskohtaiset olosuhteet siis vaikuttavat olennaisesti siihen, miten ratkaisussa KKO 2020:34 eksplikoituja sääntöjä tulisi kulloinkin soveltaa.

Prejudikaatti myös epäilyksittä ohjaa osakassopimusten laadintaa siihen suuntaan, että ylimalkaisten suostumusmääräysten sijaan sopimuksenteossa otetaan tarkemmin huomioon osakeyhtiölain päätöksentekoa koskeva sääntely. Lisäksi on mahdollista, että sopimusehtoja tarkistetaan helpommin sen varmistamiseksi, että suostumus täyttää muodoltaan ja sisällöltään korkeimman oikeuden asettamat vaatimukset. Tällaisilla tarkistuksilla siis pyritään huolehtimaan siitä, että päätöksentekoa koskevat sopimusperusteiset linjaukset ovat sitovia silloin, kun niiden soveltamisen

⁸⁸ Osakassopimuksessa osakkeenomistajat eivät siis olleet nimenomaisesti sitoutuneet tekemään yhtiökokouksessa päätöstä omien osakkeiden suunnatusta lunastamisesta. Sen sijaan siinä oli määrätty yhtiön velvollisuudesta lunastaa osakkeet, mikäli osakkeenomistajat eivät käyttäisi lunastusoikeuttaan.

⁸⁹ Tässä korkein oikeus olisi voinut muun muassa pohtia osakeyhtiölain tulkintavaikutusta suhteessa osakassopimuksen suostumusmääräykseen. Oikeuskirjallisuudessa esimerkiksi Nerep on puoltanut osakassopimuksessa annetun suostumuksen suppeaa tulkintaa osakeyhtiölaista johdettavin argumentein. *Nerep* 2019 s. 267–268.

aika on käsillä. Lisäksi se, että osakassopimuksessa annettu suostumus on aina peruutettavissa, korostaa sopimusperusteisten seuraamusten, kuten sopimussakkojen, merkitystä.

Lopuksi on huomattava, että työsuhteen päättymiseen liittyvät lunastusehdot ovat hyvin yleisissä sellaisissa yhtiöissä, joissa osakkeenomistajat työskentelevät yrityksen lukuun. Monessa tällaisessa yhteisössä työpanoksen antamista (samoin kuin kilpailevasta toiminnasta pidättymistä) voidaan jopa pitää osakkeenomistuksen ehdottomana edellytyksenä, mikä tulisi ottaa huomioon arvioitaessa suunnatta lunastamista koskevan etukäteissuostumuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta.⁹⁰ Toisaalta tällaisissa yhteisöissä muiden osakkeenomistajien tulisi aina varautua siihen, että he saattavat joutua lunastamaan kollegansa osakkeet, koska – kuten todettu – etukäteissuostumus osakkeiden suunnatulle lunastamiselle on aina peruutettavissa.⁹¹

4. Kokoavia näkökohtia

Hiljattain ilmestyneessä juhlakirja-artikkelissa *Erik Nerep* totesi pontevasti osakeyhtiöoikeuden olevan immuuni sopimukselle.⁹² Monessa tilanteessa osakeyhtiölain pakottavuudesta näet seuraa, ettei yhtiötä koskevista asioista sopiminen ole – edes yhtiöjärjestyksessä – mahdollista. Sanotusta huolimatta Nerepin kanta on liian jyrkkä ja kuten tässäkin artikkelissa on tullut ilmi, sopimusperusteisilla järjestelyillä saattaa olla melko huomattavaakin merkitystä esimerkiksi yhtiökokouksen päätöksenteossa.

Tätä taustaa vasten edellä on pohdittu, voiko osakkeenomistaja antaa osakeyhtiölaissa tarkoitetun suostumuksensa yhtiöoikeudellisesti sitovalla tavalla osakassopimuksessa? Vastaus tähän kysymykseen on myöntävä, joskin sillä edellytyksellä, että suostumus täyttää määrät – korkeimman oikeuden ratkaisussaan 2020:34 eksplikoimat – edellytykset. Lisäksi esitettiin, että se, voidaanko yhtiökokouksen päätöksenteko rakentaa etukäteen annettujen suostumusten varaan, joudutaan aina ratkaisemaan tapauskohtaisesti kiinnittäen huomiota sekä osakassopimuksen sanamuotoon että osakeyhtiölain päätöksentekoa koskeviin säännöksiin. Ja mikä tärkeintä, kun osakassopimuksella ei ole välitöntä yhtiöoikeudellista sitovuusvaikutusta, voi suostumuksen antanut

⁹⁰ Esimerkiksi osakeyhtiömuotoisissa asianajotoimistoissa lunastusmääräykset ovat suorastaan välttämättömiä, koska ”(a)asianajotoimintaa harjoittavan osakeyhtiön osakkeita ei saa omistaa muu kuin kysymyksessä olevan yhtiön palveluksessa oleva asianajaja”. Ks. Yleiset lupaehdot asianajajan toimen harjoittamiseksi osakeyhtiössä (15.4.2005, muut. 7.4.2006, 26.1.2007, 29.10.2010, 30.3.2017 ja 4.10.2019) kohta 7 [myöhemmin Yleiset lupaehdot 2019].

⁹¹ Ks. Yleiset lupaehdot 2019, kohta 11.1.

⁹² *Nerep* 2019 s. 263–264.

osakkeenomistaja aina peruuttaa tahdonilmaisunsa ennen kuin yhtiökokous on tehnyt suostumuksen kattamassa asiassa päätöksen.